

ULMA 18805

GOTLAND

Dialekt- och folkminnesarkivet

Vamlingbo

Uppsala

Berggren, Arvid, 1947

Svar på ULMA:s frågelista M 82. Matordning
och bordsseder.

4 bl. 4:o

18805

Frågelista M 82.

2.

Den frösta måltiden på dagen kallas "morgnät" med något bestämt klockslag förekom nog icke bland bönder utan man åt när måten var färdig.

Det andra målet var middag och äts vanligen mellan 12 och 1 d. v. s. mitt på dagen.

(Den tredje gången man samlas till bords är "Oten-
dag" omkring kl. 4 eller 5 men då serveras bara
kaffe eller i förden tiden sup och smörgås.)

På kvällen serveras "aftnät" och därvid gäller
det vanliga talesättet: "Mat när man vill u
kvällen när Gud vill."

Om Otendagen gäller regeln att den inte före-
kommer om vintern när dagarna är korta.

Det säges därför: "S:t Gartin - Gertrud 17 mars -
Anälli gumman som kummar till oss om Otendag"
och att Otendagen bindes in i Säista ryggskenen
d. v. s. sista rygkärven.

Numera förekommer nog Otendag ännu om.

Var det mycket brättn med arbetet och man steg upp
tidigt så tog man sig en liten exton omil Morgbit, en
enkel smörgis = Ammiröbrö och en sup.

Några särskilda maträtter kan inte uppgivas ut-
an man tillämpade Kajsas Varys regel: "Man tajar
vad man harer". Det vanliga på vardagar var väl
smör och bröd, fläsk potatis fisk och soppa. På
lördagskvällen var det alltid risgrjössgröt. Gröt-
fatet stod mitt på bordet och var ok en fog med
sin sked och doppade eller hade i en tallrik
mjölk som var ok en hade. Sovet heter "Lugel".

Matsäck hade man när arbetet var så långt borta
än man sj kom hem till måltiderna. T. ex. sten-
huggarna på södra Götlands levde alltid på matsäck
När man gick i "Käulu" = stambrotte hade man maten
i en s. k. knäppask = avling träsk och drickat
i en s. k. drucksbylle = kort kappa - dinglante i en
snöre över axeln.

Borasseden.

- 18 När man kom till bords knäppte man alltid händerna och läste typiskt en kort bön och hyggligt folk gör det nog ännu. Barn läste alltid högt. I min ungdom användes ofta träskedar som gjordes hemma och voro av beal. Det fanns även hornskedar, men dessa smakade illa om maten var varm.
- 19 Under måltiden satt familjen och tjänstefolket runt kring bordet som var placerat vid posten mellan de begge fönstren vid södra gaveln.
- 20 Platserna är alltid: Bonden främst till höger, mitt emot till vänster farfar eller farbror. Sin vänster om bonden och näst honom sitt sonen eller dottern sedan drängen och de övriga kvinnfolken till hus som helhet. Glade man främmande satt denne näst bonden. Så var det i mitt hem åtminstone.
- 21 Något särskild sked hade vi inte men jag vet stället där åtminstone gamla far hade sin egen silversked

liggande i bordslidan, som han tog fram vid smiltiderna torkade av och lade dit igen efter slutad smiltid. Före porstinställningarna hade man tallrikar av bergs (staintallriker) och före dem äter tritallriker av rika jor, ännu har 2 i behåll. Själva bordet var ofta en marmorskiva av kottbergs marmor eller också ölandssten. Nu äter man i allmänhet vid träbord.

Om en som åt glupskt och mycket sade man att han hade bänken Tju god och — Tju spelman.

27. Blom man in Tju juke som sätt och åt sade man alltid: "Gud välsign mat" eller bara "välsign mat".
Var det en god vän eller färlig bjöds han ofta till bords.